

РОЛЬ ТИПУ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ В СПРИЙМАННІ РОМАНТИЧНИХ ВЗАЄМИН ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК

Крижановська Зореслава

Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна

Kruzhanovska.Zoreslava@venu.edu.ua,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5986-5725>

Бабак Костянтин

Рівненський державний гуманітарний університет,
м. Рівне, Україна

babakkv@gmail.com,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4008-1744>

Мета. У запропонованій статті здійснено теоретичний аналіз та емпірична верифікація положення про те, що тип прив'язаності чоловіка та жінки має значення в сприйманні їхніх романтичних взаємин.

Методи. Теоретична частина роботи будувалася на основі порівняльного аналізу західних науково-теоретичних досліджень щодо проблеми близьких міжособистісних відносин, включаючи сучасні. На основі здійснених теоретичних пошуків та узагальнень було розроблено програму емпіричної перевірки визначених положень, яка реалізовувалась через метод опитування. Достовірність та надійність результатів забезпечувалася науково-методологічною обґрунтованістю дослідження, використанням адекватних поставленим завданням методів, репрезентативністю вибірки, застосуванням апарату математичної статистики.

Результати. В статті зроблена спроба інтеграції основних положень теорії прив'язаності Джона Боулбі та Мері Ейнсворт щодо значення спілкування з дорослим у ранньому дитинстві для подальшого розвитку особистості та близьких взаємин. Це дає можливість прослідкувати динаміку розвитку міжособистісних відносин людини в онтогенезі як узгоджений і взаємопов'язаний процес, в якому досвід попередніх відносин впливає на подальшу соціальну взаємодію особистості. Об'єкт нашого дослідження був визначений сферою романтичних взаємин. Вони характеризуються тісною інтенсивною взаємодією між протилежною статтю, яка базується на закоханості та характеризується почуттям довіри. Варто відзначити, що швидше прив'язаність до матері, а ніж до батька постає як та сфера дитячо-батьківських відносин, яка має найбільш виражений зв'язок із типом прив'язаності в романтичних відносинах. Це відповідає результатам,

отриманим іншими дослідниками, щодо переважаючого впливу прив'язаності до матері на побудову романтичних взаємин. Саме мати є головною фігурою прив'язаності для більшості дітей різної статі, тому відносини з нею більше пов'язані з подальшими відносинами в житті людини, ніж відносини з батьком.

Висновки. В процесі емпіричного дослідження вдалося з'ясувати, що романтичні взаємини в сприйманні досліджуваних чоловіків та жінок можуть бути охарактеризовані з позиції типів прив'язаності, що лежать в їх основі та відрізняються за параметрами емоційної забарвленості взаємовідносин з романтичним партнером, наявністю довіри та спільної діяльності.

Ключові слова: близькі взаємини, закоханість, позитивний емоційний зв'язок, довіра, чоловік, жінка, материнсько-дитячі взаємини, теорія прив'язаності.

Zoreslava Kryzhanovska, Kostiantyn Babak. The role of attachment in the perception of romantic relationships between men and women.

Purpose. In this proposed article was made a theoretical analysis and empirical verification of the position that the type of attachment of a man and a woman is important in the perception of their romantic relationship.

Methods. A theoretical part of this work was constructed based on comparative analysis of western scientific and theoretical research towards problems of close interpersonal relationships, including modern. On the basis of theoretical searches and generalizations a program of empirical verification of certain provisions was developed, which was implemented through the survey method. The authenticity and reliability of the results were ensured by the scientific and methodological validity of the study, using adequate methods of completion of the task, representativeness of the sample, the use of mathematical statistics.

Results. The article attempts to integrate the basic tenets of John Bowlby and Mary Ainsworth's theory of attachment regarding the importance of communication with an adult in early childhood for the further development of personality and close relationships. This makes it possible to trace the dynamics of the development of human interpersonal relations in ontogenesis as a coordinated and interconnected process, in which the experience of previous relationships affects the further social interaction of the individual. The object of our study was determined by the sphere of romantic relationships. They are characterized by close intense interaction between the opposite sex, which is based on love and is characterized by a sense of trust. It is worth noting that attachment to the mother rather than to the father appears as the sphere of child-parent relations, which has the most pronounced connection with the type of attachment in a romantic relationship. This is consistent with the results obtained by other researchers on the predominant influence of attachment to the mother on the construction of romantic relationships. The mother is the main figure of attachment for most children of different sexes, so the relationship with her is more related to the subsequent relationship in human life than the relationship with the father.

Conclusions. Empirical research has shown that romantic relationships in the perception of the studied men and women can be characterized from the standpoint of the types of attachments that underlie them and differ in the parameters of emotional color of the relationship with a romantic partner, trust and joint activities.

Key words: close relationships, love, positive emotional connection, trust, husband, wife, mother-child relationship, attachment theory.

Вступ. Інтерес сучасної психологічної науки до вивчення ранніх дитячих взаємин продовжує утримувати як теоретичну, так і прикладну актуальність. Не втрачають своєї важливості питання впливу раннього досвіду відносин з батьками та іншими близькими людьми на здатність дорослої людини будувати ефективні взаємини з представниками протилежної статі. Наша увага в цьому ключі теж є очевидною.

Впродовж останнього часу ми спостерігаємо зростання наукового інтересу до вивчення природи романтичних взаємин та чинників, які сприяють їх ефективності. Так як вони є надзвичайно важливою сферою міжособистісної взаємодії в житті людей, яка впливає на їх емоційне благополуччя. Потреба любити і бути коханим постає як одна з основних потреб людини, а досягнення справжньої інтимності з романтичним партнером є одним з основних життєвих завдань, яке прагне зреалізувати кожна людина. Відтак, романтичні взаємини позитивно впливають на емоційний фон людини, відображаючись при цьому на її психічному та фізичному здоров'ї.

Мета дослідження полягає в здійсненні огляду існуючих психологічних теорій щодо ролі типу прив'язаності в сприйманні романтичних взаємин людьми протилежної статі та способів її емпіричного вимірювання.

На сьогодні існує численна низка різних підходів до теми любові та романтичних взаємин. Першою теорією емоцій, в основі якої розглядається ранній розвиток особистості, була психоаналітична. З.Фройд (Фройд, 1991), активно вивчаючи емоційну сферу людини, надавав першочергово значення постаті матері та її позиції для гармонійного розвитку дитини. Ці ідеї знайшли своє продовження у межах концепції об'єктних відносин (Кляйн, 2001) і, останнім часом, у руслі теорії прив'язаності (Боулбі, 2003). При цьому увага вченого звертається на прив'язаність та здатність формувати стійкі зв'язки зі значущими людьми. В основі цього

прагнення зосереджений еволюційний принцип, глибоко вкорінений у філогенезі психіки. В цьому ключі Боулбі (Боулбі, 2003) пропонує розглядати систему прив'язаності як первинну мотиваційну систему індивідуального розвитку людини. Первинно вона розкривається у взаємодіях ранньої діади мати – дитина. У своїх еволюційно-біологічних складових система зазвичай гарантує особливо інтенсивний емоційний обмін між двома партнерами, яка має передати безпеку, цінність і довіру і, нарешті, ефективну саморегуляцію. При цьому типові психосоціальні переживання не лише формують нейробіологічну організацію та структуру подальшого диференціювання мозку дитини, а мають особливо важливе значення для подальшого афективного, когнітивного та соціального розвитку в контексті розвитку мозку дитини. Накопичений патерн прив'язаності тісно пов'язаний зі здатністю до співпереживання та менталізації підростаючої дитини – обома психологічними навичками, які визначатимуть її майбутні взаємини.

Відповідно, авторами теорії прив'язаності висловлюється припущення про каузальний зв'язок романтичних взаємин із дитячо-батьківською діадою. Механізмом подібного зв'язку є наявність так званих внутрішніх робочих моделей. Саме вони забезпечують безперервність типу прив'язаності, яка може вказувати на те, що дорослий тип прив'язаності в романтичних взаєминах також залежить від раннього дитячого досвіду.

Тобто, підхід теорії прив'язаності (Боулбі, 2003, 2012) щодо романтичних взаємин стверджує про те, що основою вміння любити є ранній досвід безпечної прив'язаності до матері. На думку автора теорії, новонароджена дитина сприймає себе й маму окремо одна від одної й не перебуває в злитті з нею. Але залежно від того які відносини складаються в мамі з дитиною, таку компетентність у них дитина збереже протягом життя. У такий спосіб формується прив'язаність, яка представляє собою емоційну основу життя людини.

Варто відзначити, що швидше прив'язаність до матері, ніж до батька постає як та сфера дитячо-батьківських відносин, яка має найбільш виражений зв'язок із типом прив'язаності в романтичних відносинах. Це відповідає результатам, отриманим іншими дослідниками, щодо переважаючого впливу прив'язаності до матері на побудову романтичних відносин.

Отож, у романтичних взаєминах яскраво окреслюється важливість прив'язаності, як певного біологічного складника. Тобто будь-яке зародження стосунків починається з певних фізіологічних реакцій, які сприяють процесу закоханості. Але, як саме стосунки будуть розвиватись, наскільки стійкими та якісними вони будуть, залежить не від біологічних чинників, а від певної моделі взаємодії, засвоєної в дитинстві.

Теорія прив'язаності набувала своєї популярності серед науковців і цінними для нашої роботи є дослідження Філа Шейвер і Сінді Хазан (Kazan and Shaver, 1987). Саме вони розглядають романтичні відносини в концепції прив'язаності. Науковці вважають, що ранній соціальний довід, який формує певний тип взаємостосунків, проявляється в романтичній любові дорослих людей. Прив'язаність відіграє важливу роль у побудові та розвитку романтичних взаємин, оскільки є певним біологічним чинником, що притягує партнерів у той час, коли їхня любов розвивається. Разом з тим, вчені говорять про безперервність типу прив'язаності, яка може вказувати на те, що дорослий тип прив'язаності в романтичних стосунках також залежить від дитячого досвіду.

Підсумовуючи сказане вище можна стверджувати, що романтичні взаємини є особливою тісною інтенсивною взаємодією між чоловіком та жінкою, яка базується на захопленні один одним та характеризується почуттям довіри. Невід'ємним для цих відносин є також інтимний компонент, який визначається власною ідентичністю, конкретними правилами та траєкторією.

Методи та процедура дослідження. Першочергово для ініціації збору даних було використано метод фрі-лістингу ($n = 15$) з метою формування запитань для основного анкетного опитування. Методом відбору доступних випадків було відібрано й опитано 15 осіб (7 жінок та 8 чоловіків) віком від 20 до 33 років. Згодом, на основній вибірці дослідження ($n=80$) було проведене основне анкетування шляхом інтернет-опитування. Вибірку дослідження представили чоловіки та жінки віком від 20 до 33 років. Демографічні характеристики досліджуваних до уваги не бралися. Аналіз отриманих даних здійснювався методом аналізу середніх та дескриптивною статистикою.

Обговорення результатів. Використання методу фрі-лістингу. Досліджуваним слід було відповісти на 4 відкритих запитання, які

стосувалися їхніх уявлень щодо романтичних взаємин. Серед запитань були наступні: 1. *Які асоціації виникають у вас на словосполучення “романтичні взаємини”?* 2. *Спостерігаючи за парою молодих людей, чи можете ви виявити, що вони у романтичних взаєминах?* 3. *На якому етапі взаємодії з людиною протилежної статі можна зрозуміти, що ви почали романтичні взаємини?* 4. *Вкажіть, будь ласка, найважливіші причини припинення романтичних взаємин?*

Запитання, які виявили найчастіше вживані лексеми, що потенційно могли бути достатньо змістовними для запитань майбутнього анкетного опитування.

1. *Які асоціації виникають у вас на словосполучення “романтичні взаємини”?* Досліджувані в більшості виділяли такий асоціативний ряд: “радість”, “щастя”, “окриленість”, “піднесення”, “закоханість”, “взаємна близькість”, “взаємні почуття” ($n = 23$). Цікаво, що відмінностей у відповідях чоловіків та жінок виявлено не було. Відповіді на це запитання були дуже схожими, можливо, через подібність загальної концепції романтичних взаємин у більшості людей. Така особливість знаходить своє пояснення в аналітичному підході Г.Юнга про колективне несвідоме. 4. *Вкажіть, будь ласка, найважливіші причини припинення романтичних взаємин?* У цьому питанні було виявлено велику кількість атрибутів ($n = 21$). Із отриманих від досліджуваних категорій найчастіше виділяли такі вчинки, як зрада, агресивне поводження, брехня, зневага, маніпуляція, нерозуміння. Серед основних причин припинення романтичних взаємин було визначено такі: недостатній рівень уваги, надмірний контроль, ревності, порушення границь, егоїзм, зменшення довіри, монотонність, зрада, брехня й інші. Набір інших проблем, які можуть зашкодити стосункам досить схожий та неоднорідний по групі досліджуваних.

На основі результатів фрі-лістингу було сформульовано запитання для основної анкети-опитувальника. Опитувальник містив 21 запитання, з яких 18 було поділено на 2 блоки: романтичні взаємини та припинення романтичних взаємин. Запитання мали вигляд тверджень, які могли підійти або не підійти досліджуваним. Для кількісної оцінки запитань було використано шкалу Лайкерта, яка складалася з чотирьох категорій: – від 1 (“Зовсім не згоден”) до 4 (“Повністю згоден”). Використання такого виду шкали та опцій для

відповідей пояснюється методологічними міркуваннями та розміром вибірки.

На цьому етапі дослідження аналіз даних здійснювався аналізом середніх та дескриптивною статистикою (таблиця 1).

Таблиця 1

Описова статистика відповідей опитаних

<i>Романтичні взаємини</i>						
<i>Атрибут</i>	<i>Чоловіки</i>		<i>Жінки</i>		<i>Загальна кількість</i>	
	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>
переживання позитивного емоційного зв'язку	3,31	40	3,28	40	3,29	80
підвищений інтерес один до одного	3,28	40	3,26	40	3,27	80
надається перевага взаєморозумінню	3,23	40	3,01	40	3,12	80
закоханість	3,22	40	3,35	40	3,28	80
довіра	3,21	40	3,20	40	3,21	80
піднесення	3,19	40	3,13	40	3,16	80
симпатія	3,12	40	3,15	40	3,13	80
визнання цінності	3,10	40	3,11	40	3,11	80
можливість самореалізації	3,01	40	3,23	40	3,12	80
інтимна складова	2,73	40	2,88	40	2,80	80
першого освідчення	2,71	40	2,68	40	2,69	80
<i>Припинення романтичних взаємин</i>						
<i>Атрибут</i>	<i>Чоловіки</i>	<i>Жінки</i>	<i>Загальна кількість</i>	<i>Чоловіки</i>	<i>Жінки</i>	<i>Загальна кількість</i>
	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>	<i>Середнє (Mean)</i>	<i>Кількість (N)</i>
недостатній рівень уваги	3,89	40	3,85	40	3,87	80
надмірний контроль	3,76	40	3,91	40	3,83	80
емоційна зрада	3,75	40	3,68	40	3,71	80
зменшення довіри	3,78	40	3,73	40	3,75	80
ревності	3,69	40	3,62	40	3,65	80
брехня	3,62	40	3,63	40	3,62	80
порушення границь	3,52	40	3,59	40	3,55	80

Відповідно, для сприймання романтичних взаємин людьми протилежної статі характерні такі особливості, як: пріоритетність закоханості як основної характеристики романтичних взаємин із протилежною статтю; підвищений інтерес один до одного; переживання позитивних емоцій у зв'язку із романтичною взаємодією; переживання симпатії та піднесення; підтвердження власної цінності. Н думку опитаних, романтичні взаємини починаються з виникнення позитивного емоційного зв'язку а не з першого освідчення. Після цього перевага вже віддається самореалізації та інтимним стосункам. В жінок романтичні взаємини асоціюються зі станом піднесення, у той час, як для чоловіків вони – з симпатією та закоханістю. Спільним для представників обох статей є визнання власної цінності в романтичних взаєминах. Чоловіки більше віддають перевагу можливості самореалізації та інтимній стороні в стосунках, в той час як жінки – взаєморозумінню.

Щодо питання припинення романтичних взаємин, дескриптивні статистики дають змогу зробити висновок, що недостатній рівень уваги в романтичних взаєминах більш важче пробачити, ніж порушення границь. Надмірний контроль та зрада переживаються в парі важче, а ніж ревності. Руйнівного впливу на романтичні взаємини має саме емоційна, а не фізична зрада. Така особливість є новою характеристикою сучасної молоді, що свідчить про надання питомої ваги емоційному чиннику у взаєминах. Відсутність довіри, втручання в особистісні границі, агресивне поведження, брехня, зневага вважаються вагомими причинами для завершення взаємин. До того ж, фізична зрада важче сприймається чоловіками, а жінками – емоційна. Не менш гострою проблемою в стосунках для жінок є відсутність довіри. Чоловікам та жінкам майже однаково важко пробачити брехню в романтичних стосунках. Нарешті, жінки гірше ставляться до ревності з боку партнера.

Висновки і перспективи. Таким чином, здійснений теоретичний аналіз існуючих психологічних теорій дає можливість стверджувати, що теорія прив'язаності є одним із найпопулярніших напрямків дослідження близьких взаємин в сучасній американській та європейській психології. В процесі емпіричного дослідження вдалося з'ясувати, що романтичні взаємини в сприйманні досліджуваних чоловіків та жінок можуть бути охарактеризовані з позиції типів прив'язаності, що лежать в їх основі та відрізняються за параметрами

емоційної забарвленості взаємовідносин з романтичним партнером, наявності довіри та спільної діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу типу романтичної прив'язаності партнерів на їх задоволення романтичними взаєминами.

Література.

1. Боулби, Дж. (2003). *Привязанность*. Москва: Гардарики.
2. Боулби, Дж. (2012). *Создание и разрушение эмоциональных связей*. Москва: Академический проект.
3. Ainsworth, M. D. (1983). A sketch of a career. In A. N. O'Connell & N. E. Russo (Eds.) *Models Of Achievement: Reflections Of Eminent Women In Psychology*. (pp. 200-219). New York: Columbia University Press.
4. Belsky, J. (1999). Modern evolutionary theory and patterns of attachment. In J. Cassidy & P. R.
5. Sessa, I., D'Errico, F., Poggi, I., Leone, G. (2020). Attachment Styles and Communication of Displeasing Truths. *Front. Psychol.* 11:1065. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01065>
6. Bartholomew K. (1990). Avoidance of intimacy: an attachment perspective. *J. Soc. Pers. Relationsh.* 7 147–178. <https://doi.org/10.1177/0265407590072001>
7. Крижановська З., Бабак К. (2022). Емоційна прив'язаність дитини до матері як предиктор її соціальної адаптації до шкільного життя. *Психологічні перспективи*, 38, 138-149. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-38-138-149>
8. Крижановська, З. (2021). Надійний тип прив'язаності як основа розвитку психічного здоров'я дитини. *Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я особистості: теорія та практика*, тези доповідей II міжнарод. міждисциплінар. конференції. Харків.
9. Kazan S. and Shaver P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
10. Kamza, A., (2019). Attachment to mothers and fathers during middle childhood: an evidence from Polish sample. *BMC Psychol* 7, 79 <https://doi.org/10.1186/s40359-019-0361-5>
11. Кляйн, М., Айзекс, С., Райвери Д. и др. (1991). Развитие в психоанализе. Москва: Академический проект.
12. Фройд З. (1991). Я и Оно. Тб. : Мерани.
13. Bornstein, M. H., Suwalsky, J. T., & Breakstone, D. A. (2012). Emotional relationships between mothers and infants: knowns, unknowns, and unknown unknowns. *Development and psychopathology*, 24(1), 113–123. <https://doi.org/10.1017/S0954579411000708>
14. Bartholomew, K., Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *J. Pers. Soc. Psychol.* 61 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
15. Miculincer M., Shaver P. (2007). Attachment in adulthood: structure, dynamics and change. The Guilford Press.

References

1. Bowlby, J. (2003). *Priwjazannost [Attachment]*. Moskwa: Gardariki [in Russian].
2. Bowlby, J. (2012). *Sozdanie i razruschenie emozhyonalnykh swjazej [Making and breaking emotional bonds]*. Moskwa: Academicheskij Project [in Russian].
3. Ainsworth, M. D. (1983). A sketch of a career. In A. N. O'Connell & N. E. Russo (Eds.) *Models Of Achievement: Reflections Of Eminent Women In Psychology*. (pp. 200-219). New York: Columbia University Press.
4. Belsky, J. (1999), *Modern evolutionary theory and patterns of attachment*. In J. Cassidy & P. R.
5. Sessa, I., D'Errico, F., Poggi, I., Leone, G. (2020). Attachment Styles and Communication of Displeasing Truths. *Front. Psychol.* 11, 1065. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01065>
6. Bartholomew K. (1990). Avoidance of intimacy: an attachment perspective. *J. Soc. Pers. Relationsh.* 7, 147–178. <https://doi.org/10.1177/0265407590072001>
7. Krizhanovska, Z., Babak K. (2022). Emozijna pruv'jazanist dutunu do materi jak preduktor jiji sozialnoji adaptaziji do shkilnoho zhuttja [The emotional attachment of the child to the mother as a predictor of its social adaptation to school education]. *Psycholohichni perspektivu – Psychological Prospects Journal*, 38, 138-149. <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-38-138-149> [in Ukrainian].
8. Krizhanovska, Z. (2021). Nadijnuj tup pruw jazanosti jak osnowa rozwtuku psuchichnoho zdorow ja dutunu [A reliable type of attachment as a basis for the development of a child's mental health]. *Suchasni psuchologichni tendenziji pidtrumku ta widnowlennja psuchichnogo zdorowji osobustosti: teorija ta praktuka, tezu dopowidej II mizhnarod. Mizhduszhuplinarnoji konferenzii - Current psychological trends in maintaining and restoring the mental health of the individual: theory and practice, abstracts of reports II International. interdisciplinary. conference*. Charkiw [in Ukrainian].
9. Kazan C. and Shaver P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
10. Kamza, A., (2019). Attachment to mothers and fathers during middle childhood: an evidence from Polish sample. *BMC Psychol* 7, 79 <https://doi.org/10.1186/s40359-019-0361-5>
11. M. Kljajn, S. Ajzeks, D. Rajveri i dr. (2001). *Razvitie v psichoanalize / Moskwa: (Akademicheskij proekt)* [in Russian].
12. Frojd Z. (1991). *Jz i ono*. Tb. : Merani [in Russian].
13. Bornstein, M. H., Suwalsky, J. T., & Breakstone, D. A. (2012). Emotional relationships between mothers and infants: knowns, unknowns, and unknown unknowns. *Development and psychopathology*, 24(1), 113–123. <https://doi.org/10.1017/S0954579411000708>
14. Bartholomew K., Horowitz L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *J. Pers. Soc. Psychol.* 61, 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>
15. Miculincer M., Shaver P. (2007). *Attachment in adulthood: structure, dynamics and change*. The Guilford Press.

Received: 16.04.2022

Accepted: 30.04.2022